

O`ZBEK XALQ MAQOLLARIDA ONA OBRAZI

Asaloy Azimovna Xudoyberdiyeva

Buxoro davlat universiteti filologiya fakulteti talabasi

axudoyberdiyeva@icloud.com

ANNOTATSIYA

Ona obrazi har qanday asar tarkibida uchraydi. Jumladan, o`zbek folkloridagi turli janrlar tarkibida ham buni ko`ramiz. Maqolada eng buyuk zot – ona obraziga maqollar timsolida to`xtalib o`tilgan va ularning ma`no – mohiyati ochib berilgan.

Kalit soʻzlar: maqol, soʻz, ona, tarbiya, farzand, alla, qadr, beshik, yurt.

ABSTRACT

The image of a mother is found in the composition of any work. In particular, we can see this in the composition of various genres in Uzbek folklore. The article touches on the image of the greatest hero – mother in the image of proverbs and explains their meaning and essence.

Keywords: proverb, word, mother, upbringing, child, lullaby, destiny, cradle, country.

KIRISH

Asrlar davomida shakllanib kelayotgan o`zbek adabiyotida ona obrazi alohida ahamiyat kasb etadi hamda u buyuklik va mehr-oqibat timsolida gavdalantiriladi. Har qanday asarda ko`rinadigan obrazlardan biri ona obrazi hisoblanadi. O`zbek folklorida uchraydigan har bir janr tarkibida obrazi alohida talqin qilinadi. 20-asrgacha va undan keyin ham o`rganilib kelinayotgan keng mavzulardan biri ona obrazidir. Shu asosda, o`zbek folklorida kichik janr bo`lsa-da, maqollarda ona mavzusiga bag`ishlangan namunalar anchagina va ular ona obrazining qanchalik mukammal ekanligini anglatadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

O`zbek xalq maqollarida ona obrazi orqali xalqning ushbu tabarruk zotga munosabati ifodalanadi. Misollar orqali ular badiiy tahlil qilinsa, quyida keltirilgan maqolda bir onaning butun bir yurtga

tengligi, yurt kabi, vatan kabi o`z farzandlarini quchog`ida asrab-avaylab o`stirishi kabi ma`nolar yashiringan:

Ona yurtning – oltin beshiging.

Ushbu ikki so`z, “ona yurt” tushunchasi, orqali mamlakatning mehrli onaga qiyosi ko`rinadi. Xo`sh, nega aynan ona vatanga qiyos qilinadi?

Yuqoridagi savolga esa shunday javob aytish mumkin:

ONA – farzandi tug`ilgan kundan umrining so`nggiga qadar unga beminnat mehr beruvchi zotdir. Aynan shu jihatdan VATAN kabi bag`rikengligi bilan unga qiyoslanadi.

Xalq orasida yana shunday maqol bor:

Otasi tentakning biri tentak,

Onasi tentakning - bari tentak.

Bu maqol orqali ifoda etilgan ma`no quyidagicha:

Ona – eng avvalo, farzandiga birinchi ustoz, tarbiyachi. Ilk tug`ilgandayoq farzandining ehtiyojini o`z tanasidagi ko`krak suti bilan qondiradi. Ertalabgacha beshikda yotgan bolasiga allalar aytib uning kamoloti uchun tilaklar tilaydi, joynamozlar ustida eng ko`p farzandi uchun duoga qo`l ochib unga tole so`raydi.

O`zbek oilalarida ota ko`proq oilaning moliyaviy tomonini yaxshilashga uringani sababdan farzand tarbiyasi ko`proq onaning zimmasiga tushadi. Yuqorida aytilgan maqol mazmuni ham shunga ishora qiladi. Bu uning bir tomoni bo`lsa, ikkinchi tomoni quyidagicha:

“Qon bilan kirgan jon bilan chiqadi”, -xalq orasida shunday maqol bor. Ona suti bilan singgan tarbiya har qanday berilgan tariyadan ko`ra yaxshiroq va a`loroqdir.

Ayol – oilada barchaga o`rnak hisoblanadi. U ilk bor bolasiga allalar aytgandayoq uning jon qulog`iga mehr bilan qorishilgan tarbiya uchqunlarini sochadi.

Ota bo`lmay – ota qadrini bilmas,

Ona bo`lmay – ona qadrini.

Aytilishi kerak bo`lgan yana bir masala borki, bu farzandlarning ota-onasi va oilasiga hurmat-e`tibori, ularni qadrlashidir. Ona o`ttiz ikki suyak sindirib bolasini dunyoga keltiradi, tarbiyalaydi, o`z xohish-istaklaridan kechib bo`lsa-da, farzandining istaklarini ijobat qilish uchun yuguradi. Bor umrini farzandiga, oilasiga bag`ishlaydi. Uning bu ta`riflarini davom ettirishga bu qalam kuchi ojizlik qiladi. Ayolga, onaga ta`rif yozishni boshlagan bir ijodkorga butun bir umr kamlik qiladi. “Jannat

onalar oyog`i ostidadir”, -deyilgan. Shuning uchun uning poyini qancha tavof etsa, shuncha kam. Ularning qadrini bilish uchun, albatta, ona bo`lish shart emas. Shunchaki, ona uchun yaxshi farzand oqil va iymonli o`g`il-qiz bo`lib ulg`aysa, unga mehr va sevgisini izhor qilsa, bas.

Bolaning qo`li shilinsa, onaning ko`ngli shilinadi.

Ona – hamisha farzandim deb yonib yashovchi farishta. O`z jonidan bir parchani yulib farzandiga baxsh etarkan, uni Allohning buyuk ne`mati deb biladi. Jonimning parchasi – bolamning tanasi dard ko`rmasin deya barcha dardlarga o`zni duchor qiluvchi, o`g`il yoki qizi biroz og`risa ham, atrofida girdikapalak bo`lib, kasaldan ko`ra ko`proq bezovta bo`lguvchidir. Bolasining tanasi og`riganini u his qilsa, uning butun qalbi bolam deya qaqshaydi. Chunki bir parcha etligidan tarbiyalagan, umrining mazmuniga aylantirgan farzandi o`z jonidan-da aziz. Fikrni quyidagi maqol ifodasida isbotlash umkin:

Ona allasi dunyoni tebratadi.

Har qanday insonning qalb ochgichi onasi, hali zabon chiqarmaganda ham tushunib allalab chiqqan mehridaryosidir. Bolasi beshikda yig`laganda ko`krak suti bilan ovutuvchi, bolalikda tizzasini qonab uning oldiga borganida kulchalar, shirinliklar bilan uni yupatuvchi ona emasmidi?! Jahli chiqqanda, asabiy yoki xafa holatlarda ham uning tizzasiga bosh qo`yib taskin topmaydimi?! Boshini qadoq qo`llari bilan silaganda barcha g`amlarni unutadi inson. Uning bag`riga bosh qo`ygandagina o`zini yana yosh boladek erkin his qila oladi.

XULOSA

Ona obrazi deyarli barcha asarlar tarkibida, jumladan, folklor asarlarida ham yorqin ifoda etiladi. Maqollarda ona obraziga e`tibor qaratilsa, shu mavzuda yozilgan maqollar ancha ko`p va ularda onalarning xarakter xususiyatlari, jamiyatdagi va oiladagi o`rni, vazifasi kabilar keng yoritilgan.

REFERENCES

1. “O`zbek xalq og`zaki ijodi”, O. Safarov. Toshkent, 2010 “Musiqqa” nashriyoti.
2. “O`zbek xalq og`zaki ijodi xrestomatiyasi”. T. Mirzayev, O. Safarov, D. O`rayeva. T., <Aloqachi>, 2008.
3. “Ipak yo`li afsonalari”. M. Jo`rayev. T., <Fan> nashriyoti, 1993.
4. “Oppoq unning urvog`i”. M. Jo`rayev. Lesson press nashriyoti, 2021.

5. “Folklorshunoslikka kirish”. M. Jo`rayev, J.Eshonqulov, T., 2017.
6. “XX asr o‘zbek yozuvchilari ijodida ona obrazi” maqola. Shermamatova, S.; Karimova, D.
7. <https://maqollar.uz/>
8. <https://elib.buxdu.uz/index.php/pages/2019-12-17-06-07-18>

